

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Facultatea de Științe Socio-Umane

Centrul de Studii și Diagnoză Socială

Proiect: *Personalizarea politicii electorale în postcomunism: în ce condiții crește relevanța liderilor?*

Cod proiect: PN-II-RU-PD-2012-3-0567

Finanțator: CNCS-UEFISCDI, Ministerul Educației Naționale

Director de proiect: Lect. Dr. Andrei Gheorghiuță

RAPORT ȘTIINȚIFIC

privind implementarea proiectului în perioada mai-noiembrie 2013

Descriere și obiective

Proiectul de cercetare „*Personalizarea politicii electorale în postcomunism: în ce condiții crește relevanța liderilor?*” are drept obiectiv central *investigarea magnitudinii efectelor de lider și a surselor de variație în manifestarea acestora în contextul particular al noilor democrații din Europa Centrală și de Est (ECE)*. Abordarea temei se face de o manieră longitudinală și comparativă. În mare măsură ignorate în literatura privind personalizarea politicii electorale, țările central și est-europene oferă un context extrem de fertil pentru studierea efectelor de lider, date fiind: (a) absența unor loialități partinice puternice și stabile, sisteme de partide mai degrabă fluide, implicare ideologică scăzută și rate ridicate ale volatilității electorale; (b) dezvoltarea rapidă a unor sisteme media private, evoluând prompt înspre tabloidizare, în principal din cauza constrângerilor comerciale; (c) prezența unor electorate cu niveluri relativ scăzute de sofisticare politică, convertite rapid din „supuși” în „cetățeni”, confruntate cu o complexitate în creștere a temelor politice și căutând „scurtături” pentru a le putea gestiona; (d) opțiuni oarecum similare în termeni de sisteme politice și electorale; (e) tradiția unor lideri atotputernici, consolidată de experiența totalitară sau chiar sultană. Este foarte probabil ca această combinație particulară de condiții să imprime o notă particulară manifestării efectelor de lider în ECE față de societățile occidentale. Proiectul se concentrează înspre două direcții principale de analiză: (1) magnitudinea și evoluția efectelor de lider asupra votului partinic în țările central și est-europene în perioada postcomunistă; (2) variațiile în efectele de lider în relație cu caracteristicile alegătorilor, liderilor, partidelor și sistemelor politice, dar și cu contextul de campanie.

În interiorul acestui obiectiv general, proiectul urmărește patru obiective specifice: (O1) elaborarea unui cadru teoretic și conceptual specific regiunii ECE pentru analiza

personalizării politicii electorale; (O2) evaluarea magnitudinii și evoluției efectelor de lider în țările ECE pe parcursul perioadei de tranziție și democratizare; (O3) investigarea variațiilor în magnitudinea efectelor de lider datorate unor factori individuali (caracteristici ale alegătorilor și ale liderilor), partinici sau sistemici; (O4) analiza mecanismelor prin care discursul de campanie activează anumite trăsături personale ale candidaților în percepția publică, trăsături care devin esențiale pentru o competiție electorală specifică.

Pentru anul 2013, activitățile prevăzute în planificarea proiectului se referă la componente din fundamentarea teoretică și metodologică a proiectului (WP1), analiza documentelor (WP2) și pregătirea datelor pentru analiza statistică longitudinală (WP3). **Realizarea acestora este integrală** și s-a realizat în condiții optime, atât sub aspect științific, cât și al gestionării resursei financiare. În continuare, vom detalia principalele evoluții pe componentele WP1, WP2 și WP3 ale proiectului.

(WP1) Fundamentarea teoretică și metodologică a proiectului

A ținut în primul rând documentarea teoretică pornind de la cea mai nouă literatură de specialitate disponibilă în domeniul de interes al proiectului. În acest scop, am beneficiat de resursele Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (bibliotecă și bazele *online* de articole finanțate prin proiectul ANELIS), dar și ale Central European University din Budapesta, unde am desfășurat un stagiul de documentare în perioada 28 octombrie-28 noiembrie 2013. Două sunt direcțiile principale de documentare: (a) literatura privind personalizarea politicii electorale în spații geografice, culturale și politice diverse; (b) literatura privind partide politice și sisteme de partide în țările ECE, sisteme electorale, lideri politici din acest spațiu.

Pe prima direcție, efortul de documentare s-a concentrat pe identificarea și parcurgerea celor mai noi publicații privind condițiile care mediază manifestarea efectelor de lider în context electoral, acționând ca stimuli sau inhibitori ai acestora¹. În primul rând, au fost urmărite studii privind *impactul caracteristicilor personale ale alegătorilor asupra personalizării deciziei electorale*: implicare politică (Gidengil 2011; Lachat 2009; Lobo 2010), sofisticare politică (Catellani și Alberici 2012; Clarke, Sanders și Whiteley 2013; Gidengil 2011; Pierce 1993), identificare partinică (Bittner 2011; Dinas 2008; Garzia 2013a; Gidengil 2011; Lobo 2010; Schoen 2007), poziționare ideologică (Bittner 2011; Catellani și Alberici 2012; Garzia 2013a), consum media (Gidengil 2011; Elmelund-Præstekær și Hopmann 2012; Hayes 2009; Lenz și Lawson 2011, Mendelsohn 1994, 1996), momentul luării deciziei de vot (Catellani și Alberici 2012), religiozitate (Bellucci, Garzia și Lewis-Beck 2013; Dinas

¹ Trimiterile bibliografice sunt doar parțiale, ele nu reflectă întregul corp bibliografic parcurs.

2008; Garzia 2013a, 2013b), clasă socială (Bellucci, Garzia și Lewis-Beck 2013; Garzia 2013a), orientarea înspre risc (Clarke, Sanders, Stewart și Whiteley 2013), caracteristici socio-demografice. În al doilea rând, a fost vizată direcția *modului în care liderii stimulează (sau inhibă) personalizarea politicii electorale prin anumite caracteristici personale pe care le dețin (sau transmit că le dețin):* trăsături de personalitate – competență, *leadership*, integritate, empatie, carismă (Bittner 2011; Brettschneider și Gabriel 2002; Colton 2000; Jenssen și Aalberg 2006; Johnston 2002; Kinder 1986; Lewis-Beck și Nadeau 2010; Miller, Wattenberg și Malanchuk 1986), poziția din care pornesc în campanie, respectiv deținător al funcției (*incumbent*) sau *challenger* (Barisione 2009; Catellani și Alberici 2012), experiență (Hayes 2009; Nadeau și Nevitte 2011), vârstă și sex (Denemark, Ward și Bean 2012; Lewis-Beck și Nadeau 2010; Nadeau și Nevitte 2011). În al treilea rând, efortul de documentare s-a concentrat asupra studiilor care urmăresc *efectul caracteristicilor partidelor asupra magnitudinii efectelor de lider:* familia ideologică (Aardal și Binder 2011; Lobo 2008), structura organizațională (Aardal și Binder 2011; Lobo 2008), prezența la guvernare sau în opoziție (Semetko și Schoenbach 1994; Semetko 1996), dimensiunea (Aardal și Binder 2011; Curtice și Blais 2001), vechimea partidelor (Aardal și Binder 2011). Ultima categorie de constrângeri urmărite în literatură din perspectiva efectului de mediere a magnitudinii efectelor de lider vizează *caracteristici sistemice:* sisteme de partide (Curtice și Holmberg 2005; Curtice și Hunjan 2011), sisteme electorale (Curtice și Holmberg 2005; Curtice și Hunjan 2011; Karvonen 2010), sisteme politice (Curtice și Hunjan 2011), tipuri de alegeri (Barisione 2009), gradul de polarizare a sistemului politic (Barisione 2009).

Pe cea de-a doua direcție, efortul s-a concentrat asupra acelor țări din spațiul ECE pentru care am putut identifica, până la acest moment, date de anchetă disponibile pentru analiza magnitudinii efectelor de lider în politica electorală: Cehia, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Ungaria. Stagiul de documentare la biblioteca Central European University din Budapesta și sprijinul Departamentului de Științe Politice al aceleiași universități au fost esențiale pentru identificarea și accesarea literaturii relevante privind aceste țări.

(WP2) Analiza documentelor

Implică o serie extinsă de activități de analiză a liderilor, partidelor și sistemelor electorale pentru care am putut identifica date de anchetă sociologică disponibile, având drept finalitate construcția de noi variabile (la nivel de țară sau partid politic) introduse în bazele de date de nivel individual. Această etapă este în strânsă legătură cu WP3, desfășurându-se pe parcursul primilor doi ani de proiect. Până în acest moment au fost culese date pentru țările din ECE și alegerile incluse în Modulul 3 al studiului *Comparative Study of Electoral Systems* (Croația 2007, Cehia 2006 și 2010, Estonia 2011, Letonia 2010,

Polonia 2005 și 2007, România 2009, Slovacia 2010, Slovenia 2008). Procesul va continua pentru țările ECE și alegerile cuprinse în Modulul 1 al aceluiași studiu.

(WP3) Pregătirea datelor pentru analiza statistică longitudinală

Prima etapă a WP3 ține de identificarea bazelor de date ce conțin variabilele relevante pentru prezentul studiu. Pe lângă datele provenind din Modulele 1 și 3 ale *Comparative Study of Electoral Systems*, am identificat o serie de alte studii pe bază de anchetă sociologică arhivate de ZACAT și dedicate competiției din diferite țări ECE (Bulgaria, Croația, Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Macedonia, Polonia, Slovacia Slovenia), ce pot face obiectul unor analize similare. Din păcate, există diferențe majore în formularea itemilor, cu consecințe asupra eforturilor și posibilităților de adaptare.

A doua etapă a WP3, din nou desfășurată pe parcursul primilor doi ani ai proiectului, ține de transformările în datele de nivel individual necesare construcției modelelor statistice de analiză. În momentul de față, au fost prelucrate datele pentru țările ECE și alegerile incluse în Modulul 3 al studiului *Comparative Study of Electoral Systems* (Croația 2007, Cehia 2006 și 2010, Estonia 2011, Letonia 2010, Polonia 2005 și 2007, România 2009, Slovacia 2010, Slovenia 2008).

Activități de diseminare, publicații și mobilități

Pentru diseminarea rezultatelor acestui proiect a fost construită o sub-pagină în limba engleză pe pagina instituțională a directorului de proiect: <http://web.ulbsibiu.ro/andrei.gheorghita/pnii-ru-pd-2012-3-567.html>, destinată prezentării proiectului și a principalelor evoluții în implementarea acestuia.

Direcții preliminare de investigare, precum și modele preliminare de analiză au fost supuse dezbaterii academice în cadrul a două conferințe naționale (*Conferința Națională a Societății Sociologilor din România*, Iași, 16-18 mai 2013 și *Conferința Anuală a Cercetării de Sociologie și Asistență Socială*, Sibiu, 11-12 octombrie 2013).

Rezultate conexe analizelor au fost prezentate la o conferință internațională (*11th Conference of the European Sociological Association*, Torino, 28-31 august 2013) și la una națională (*Conferința Anuală a Cercetării de Sociologie și Asistență Socială*, Sibiu, 11-12 octombrie 2013). Totodată, alte analize conexe au fost consolidate în articolul „*Transnational Solidarity and Euroscepticism*” (coautor Horațiu Rusu) trimis înspre publicare în august 2013 la revista cotate ISI *Sociologia. Slovak Sociological Review* (factor de impact 0,240 în Journal Citation Report 2012) și având statutul de acceptare condiționată (noiembrie 2013) după prima etapă a procesului de *review*.

Referințe

- Aardal, Bernt și Tanja Binder. 2011. "Leader Effects and Party Characteristics". În Kees Aarts, André Blais, and Hermann Schmitt (eds.), *Political Leaders and Democratic Elections*, Oxford: Oxford University Press, pp. 108-126.
- Barisione, Mauro. 2009. "So, What Difference Do Leaders Make? Candidates' Images and the 'Conditionality' of Leader Effects on Voting". *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, vol. 19, no. 4, pp. 473-500.
- Bellucci, Paolo, Diego Garzia și Michael S. Lewis-Beck. 2013 forthcoming. "Issues and leaders as vote determinants: The case of Italy". *Party Politics*, first online.
- Bittner, Amanda. 2011. *Platform or Personality? The Role of Party Leaders in Elections*. Oxford: Oxford University Press.
- Brettschneider, Frank și Oskar W. Gabriel. 2002. "The Nonpersonalization of Voting Behaviour in Germany". În Anthony King (ed.), *Leaders' Personalities and the Outcomes of Democratic Elections*, Oxford: Oxford University Press, pp. 127-157.
- Catellani, Patrizia și Augusta Isabella Alberici. 2012. "Does the Candidate Matter? Comparing the Voting Choice of Early and Late Deciders". *Political Psychology*, vol. 33, nr. 5, pp. 619-634.
- Clarke, Harold D., David Sanders, Marianne C. Stewart și Paul Whiteley. 2013. "Leader heuristics, political knowledge and voting in Britain's AV referendum". *Electoral Studies*, vol. 32, nr. 2, pp. 224-235.
- Colton, Timothy J. 2000. *Transitional Citizens. Voters and What Influences Them in the New Russia*, Cambridge: Harvard University Press.
- Curtice, John și Sarinder Hunjan. 2011. "Elections as Beauty Contests: Do the Rules Matter?". În Kees Aarts, André Blais, and Hermann Schmitt (eds.), *Political Leaders and Democratic Elections*, Oxford: Oxford University Press, pp. 91-107.
- Curtice, John și Sören Holmberg. 2005. "Party Leaders and Party Choice". În Jacques Thomassen (ed.), *The European Voter*, Oxford: Oxford University Press, pp. 235-253.
- Denemark, David, Ian Ward și Clive Bean. 2012. "Gender and Leader Effects in the 2010 Australian Election". *Australian Journal of Political Science*, vol. 47, nr. 4, pp. 563-578.
- Dinas, Elias. 2008. "Big expectations, small outcomes: The impact of leaders' personal appeal in the 2004 Greek election". *Electoral Studies*, vol. 27, nr. 3, pp. 505-517.
- Elmelund-Præstekær, Christian and David Nicolas Hopmann. 2012. "Does Television Personalise Voting Behaviour? Studying the Effects of Media Exposure on Voting for Candidates or Parties". *Scandinavian Political Studies*, vol. 35, nr. 2, pp. 117-140.
- Garzia, Diego. 2013a. "Changing Parties, Changing Partisans: The Personalization of Partisan Attachments in Western Europe". *Political Psychology*, vol. 34, nr. 1, pp. 67-89.
- Garzia, Diego. 2013b. "The Rise of Party/Leader Identification in Western Europe". *Political Research Quarterly*, vol. 66, nr. 3, pp. 533-544.
- Gidengil, Elisabeth. 2011. "Voter Characteristics and Leader Effects". În Kees Aarts, André Blais, and Hermann Schmitt (eds.), *Political Leaders and Democratic Elections*, Oxford: Oxford University Press, pp. 147-164.
- Hayes, Danny. 2009. "Has Television Personalized Voting Behavior?". *Political Behavior*, vol. 31, nr. 2, pp. 231-260.

- Jenssen, Anders Todal și Toril Aalberg. 2006. "Party-Leader Effects in Norway: A Multi-Methods Approach". *Electoral Studies*, vol. 25, nr. 2, pp. 248-269.
- Johnston, Richard. 2002. "Prime Ministerial Contenders in Canada". În Anthony King (ed.), *Leaders' Personalities and the Outcomes of Democratic Elections*, Oxford: Oxford University Press, pp. 158-183.
- Karvonen, Lauri. 2010. *The Personalisation of Politics*, Colchester: ECPR Press.
- Kinder, Donald R. 1986. "Presidential Character Revisited". În Richard R. Lau and David O. Sears (eds.), *Political Cognition*, Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, pp. 233-256.
- Lachat, Romain. 2009. "Individual and Contextual Variation in the Impact of Leader Evaluations and Issue Positions". Lucrare prezentată la 2009 ECPR Joint Sessions, Lisbon, 14-19 aprilie.
- Lenz, Gabriel S. și Chappell Lawson. 2011. "Looking the Part: Television Leads Less Informed Citizens to Vote Based on Candidates' Appearance". *American Journal of Political Science*, vol. 55, nr. 3, pp. 574-589.
- Lewis-Beck, Michael S. și Richard Nadeau. 2010. „Leader Images and the Presidential Vote in France”. Lucrare prezentată la 5th Congress of the Portuguese Political Science Association, Aveiro, 4-6 martie.
- Lobo, Marina C. 2010. "Leader Effects and Dealigned Electorates in Southern Europe". Lucrare prezentată la 5th Congress of the Portuguese Political Science Association, Aveiro, 4-6 martie.
- Lobo, Marina C. 2008. "Parties and Leader Effects: Impact of Leaders in the Vote for Different Types of Parties". *Party Politics*, vol. 14, no. 3, pp. 281-298.
- Lobo, Marina C. 2006. "Short-term voting determinants in a young democracy: Leader effects in Portugal in the 2002 legislative election". *Electoral Studies*, vol. 25, no. 2, pp. 270-286.
- Mendelsohn, Matthew. 1996. "The Media and Interpersonal Communications: The Priming of Issues, Leaders, and Party Identification". *The Journal of Politics*, vol. 58, no. 1, pp. 112-125.
- Mendelsohn, Matthew. 1994. "The Media's Persuasive Effects: The Priming of Leadership in the 1988 Canadian Election". *Canadian Journal of Political Science*, vol. 27, no. 1, pp. 81-97.
- Miller, Arthur H., Martin P. Wattenberg și Oksana Malanchuk. 1986. "Schematic Assessments of Presidential Candidates". *The American Political Science Review*, vol. 80, no. 2, pp. 521-540.
- Nadeau, Richard și Neil Nevitte. 2011. "Leader Effects and the Impact of Leader Characteristics in Nine Countries". În Kees Aarts, André Blais, and Hermann Schmitt (eds.), *Political Leaders and Democratic Elections*, Oxford: Oxford University Press, pp. 127-146.
- Pierce, Patrick A. 1993. "Political Sophistication and the Use of Candidate Traits in Candidate Evaluation". *Political Psychology*, vol. 14, nr. 1, pp. 21-35.

- Schoen, Harald. 2007. "Campaigns, candidate evaluations, and vote choice: Evidence from German federal election campaigns, 1980-2002". *Electoral Studies*, vol. 26, nr. 2, pp. 324-337.
- Semetko, Holli A. 1996. "Political Balance on Television. Campaigns in the United States, Britain, and Germany". *Harvard International Journal of Press/Politics*, vol. 1, no. 2, pp. 51-71.
- Semetko, Holli A. și Klaus Schoenbach. 1994. *Germany's 'Unity' Election: Voters and the Media*, New Jersey: Hampton Press.